

УДК [327:339.9] (4+477) (045)

Б.В. Зажигаєв

кандидат політичних наук, завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, професор, проректор з адміністративно-виховної роботи Київського міжнародного університету

УКРАЇНА НА ПЕРЕХРЕСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
Частина 2
«ЗАДВІРКИ» ЦИВІЛІЗАЦІЇ В ЦЕНТРІ ЄВРОПИ АБО
«САМОГУБНЕ ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ»

У статті аналізується процес формування зовнішньої політики України в умовах глобалізації в сучасному світі. Автор розглядає вплив політичного процесу в Україні і Росії на формування європейської системи міжнародних відносин, взаємну залежність і сумісність зовнішньої політики України з зовнішньою політикою держав ЄС, у процесі формування ліберально-демократичної європейської системи міжнародних відносин у XXI столітті.

Ключові слова: глобалізація, геополітика, політична еліта, цивільне суспільство, олігархія, міжнародні відносини, розбещена держава.

Росія у сучасному глобальному світі випробовує певні труднощі ідентифікації свого державного статусу. Це наслідок необоротного процесу універсалізації держави і консервативно-рутинного способу реалізації політичного процесу, що сформувався. Вплив Росії на світову політику схарактеризував президент РФ Дмитро Медведєв на виїзному засіданні Мюнхенської конференції в Москві в жовтні 2010 року: «Частенько Росія сприймається частиною західного світу, звичайними людьми як країна, де ніколи не може бути

демократії, керівництво якої завжди прихильне до авторитарних принципів і яке не хоче розвиватися спільно з іншим світом» [46]. Насправді Д. Медведєв підтвердив спадкоємність політики останнього століття, описаної відомим російським філософом С.Л. Франком: «Уперше після XVII століття «азійський деспотизм» був насаджений у Росії саме радянським урядом; він відрізняється від архаїчних азійських деспотій тільки тим, що через технічний розвиток міг стати достовірно тоталітарним деспотизмом, яким не були і не могли бути його древні прообрази» [42, с. 321].

У контексті тривала загальна історія накладає відбиток на зовнішню політику найближчого сусіда – України, яка проводить її з оглядкою на Росію. В інтерв'ю The Wall Street Journal 22 вересня 2010 року «Янукович підкреслив, що Росія не заперечує проти членства України в ЄС» [48]. Але Росія заперечує проти вступу України до НАТО. Керівник департаменту загальноєвропейської співпраці МЗС РФ Сергій Рябков заявив: «План членства (*авт. – у НАТО для України*) – це точка неповернення. Ми бачимо, як США втягує Україну і Грузію в НАТО. І виступаємо категорично проти цього» [37].

Прагнення України вступити до Північноатлантичного Альянсу було закріплене законодавчо ще 2003 року при Президентові Л. Кучмі. Законом України від 01.07.2010 р. № 2411–VI (2411–17), (ВВР. – 2010. – № 40. – Ст. 527). змінені статті 6 і 8 Закону України «Про основи національної безпеки України». З нього вилучені положення ст. 8 про те, що головною зовнішньополітичною метою України є «отримання членства в Європейському Союзі і Організації Північноатлантичного договору», а із статті 6 про те, що пріоритетами національних інтересів України є «інтеграція України до європейського політичного, економічного, правового простору і євроатлантичного безпекового простору» [12].

Доктор політичних наук, професор Володимир Пастухов вважає: «Росія і Україна через зрозумілі причини сформували своєрідну політичну «екосистему». Усе, що трапляється на одному полюсі цієї системи, тут же приводить до змін на її іншому полюсі» [35, с. 7–16].

Росія й Україна уламки єдиної радянської імперії, яка агонізує, – за А. Тойнбі, це універсальні держави, що виникають «після, а не до надлому цивілізацій. Це не літо суспільства, а бабине літо його – останній сплеск тепла перед вогкістю осені і холодом зими» [40, с. 1146–1148].

Ще в середині 90-х З. Бжезинський в одному з інтерв'ю сказав: «Росія зараз не партнер. Це клієнт... Росія – переможена держава. Після 70 років комунізму вона прогнала титанічну боротьбу... Не треба підживлювати ілюзію про великодержавну Росію. Потрібно віддохотити від такого способу думок... Росія зараз – бідна, примітивна країна. За межами декількох міст Росія – як Індія». З. Бжезинський вважав, що для того, щоб Росію скинути «імперську» оболонку буде потрібно 10-20 років. А головна умова для цього – не допустити неоімперіалізму – реінтеграції пострадянських республік [8, с. 58–67].

1994 року провідні російські вчені Абалкін Л., Ассекрітов С., Бакатін В., Фатєєв С., Шаталін С. підтримали думку С. Глазєєва і висловили побоювання: «...Росія вступає в нову фазу кризи, яка характеризується безповоротністю багатьох руйнівних процесів». Уже тоді йшлося про «катастрофічне руйнування сфери матеріального виробництва», «про грізні ознаки швидкої промислової деградації». Уже тоді попереджали про те, що «ліміт часу майже вичерпаний, тому, щоб найпохмуріші прогнози не почали втілюватися вже наприкінці поточного року, треба терміново робити дієві заходи із запобігання катастрофи» [7].

У зв'язку з цим цікаві висновки моніторингу Науководослідного інституту соціальних систем МДУ ім. М.В. Ломоносова «Росія в новій геополітичній ситуації»: «Уявляється, що на вироблення нової геополітичної доктрини

сьогодні мають бути кинуті всі творчі сили, інакше Росія зійде з історичної сцени як незалежна і суверенна держава.

Загальний висновок. На наших очах відбуваються тектонічні геополітичні зміни, на які російське керівництво не в змозі дати адекватну відповідь» [36].

Російський учений, доктор політичних наук В.Б. Пастухов уже в жовтні 2010 року також дійшов висновку, що процес деградації і фрагментації держави триває як в Україні, так і в Росії: «Поза будь-якою залежністю від українських подій до 2003–2004 рр. позначився глибокий надлом внутрішньої політики Росії» [35, с. 7–16].

Швидкість розпаду Росії ілюструє жорстке твердження Сергія Бріна, одного із співзасновників GOOGLE, висловлене 2002 року в інтерв'ю каліфорнійському журналу Red Herring. Він назвав Росію «сніговою Нігерією», таким чином натякнувши на високий рівень корупції.

Нині вислів Сергія Бріна про «снігову Нігерію» застарів. Росія виявилася корумпованішою країною, ніж ця африканська держава. Відповідно до осіннього звіту 2009 року, складеному Transparency International, РФ посідає 146-те місце зі 180. Її сусіди – Україна, Сьєрра-Леоне, Кенія, Еквадор і Камерун. Сучасна Нігерія, тим часом, міститься вище на декілька щаблів разом з Бангладеш, Угандою і Білорусією [15].

Цікава оцінка стану житлово-комунального господарства Росії дана президентом Росії Дмитром Медведєвим: «Якщо нічого не робити, то через 5–7 років настане катастрофа». Згідно із статистикою нині понад 4,5 мільйона громадян Росії проживають у старому або аварійному житлі, причому очевидно, що ця цифра занижена. Зношеність об'єктів житлово-комунального господарства в країні становить понад 60 відсотків [18].

Негативні процеси наростають в економіці найбільших і найрозвиненіших республік колишнього СРСР. В Україні після закінчення 2008 року, за даними Держкомстату, ВВП становив

74,1% від рівня 1990 року Української РСР [33]. Процес розвалу економіки пролонгується в 2009 році, коли ВВП країни скоротився на 15,1% порівняно з 2008 роком [11]. Уже при Віктору Януковичу, тільки за вересень 2010 року рівень безробіття в країні виріс на 2,46%. «За даними Державної служби зайнятості, кількість безробітних в Україні, що встали на державний облік, збільшилася за вересень 2010 року на 10,5 тис., до 426,6 тис. людей» [31].

Долі універсальних держав дійсно парадоксальні. Ці утворення – останні плоди праці домінуючих меншин (*псевдоеліт*) у суспільствах, що розкладаються, а ці домінуючі меншини далекі від ідеї самовідмовлення, яке, очевидно, є єдиною і неодмінною умовою, що дозволяє зрости плодам їхньої праці. Свідома мета будь-якої правлячої меншості завжди зводиться до спроб зберегти свою роль у суспільстві, з яким воно пов'язане нерозривними нитками. Універсальна держава є засобом самозахисту псевдоеліт. Цей намір, проте, ніколи не реалізується. Універсальна держава, наскільки б тривалим не було її життя, є останньою фазою суспільства перед його зникненням, а міраж безсмертя виникає внаслідок помилкового сприйняття універсальної держави як мети будь-якого людського існування. Якщо домінуючій меншості і вдається через самовідмовлення знайти нову можливість взяти участь у творчому акті, воно завжди приходять до цього всупереч самому собі.

Псевдоеліти Росії й України складники єдиної радянської правлячої меншості – наднаціональної політичної кліки. Це категорія привілейованого формально і неформально правлячого класу тоталітарної радянської держави: від найвищих номенклатурних органів, академічних наукових кіл, творчої інтелігенції, співробітників спецслужб до різних шарів криміналітету. Італійський соціолог і політекономіст Вільфредо Парето називав цей клас етикеточним. «Багатство, споріднені зв'язки, стосунки відіграють роль також у багатьох інших випадках і роблять можливим отримання етикетки про

належність до еліти в цілому або до правлячої еліти, зокрема, тим, хто не повинен був би її мати» [34, с. 62].

Цей клас закритий для стороннього. Сучасна ситуація в Україні і Росії аналогічна ситуації часів розпаду Римської імперії. «Існують численні приклади закритих з погляду закону каст, у які в дійсності відбуваються інфільтрації, і часто надто рясні. З другого боку, до чого каста, відкрита з погляду закону, якщо в реальності немає умов, що дозволяють увійти до неї? Якщо будь-хто, хто збагачується, входить у правлячий клас там, де ніхто не збагачується, то це рівноцінно тому, що цей клас закритий; якщо збагачуються небагато, то це рівноцінно складним перешкодам, які поставив би закон перед доступом до нього. Подібний феномен простежувався наприкінці існування Римської імперії: той, хто ставав багатим, входив у стан куріалів¹, проте багатими ставало дуже мало [34, с. 63–64].

Пітерім Сорокін у зв'язку з цим писав: «Вироджуваний правлячий клас наполегливо відмовляв у співучасті «талановитим самородкам» [39, с. 292].

У нових пострадянських умовах це єдиний (*номенклатура СРСР*) за формою і змістом клас «куріалів». Його особливості:

- єдина за формою і змістом політична псевдоеліта (*партійна, комсомольська і профспілкорова номенклатура, формальні і неформальні співтовариства спецслужб і криміналітету*), що зберегла і дотепер важелі управління у своїх руках;
- цинізм як ідеологія правлячого класу, з еволюцією в ідеологію войовничого популізму;
- насильство – як інструмент проведення політики, приватизований разом з державою в приватну власність;

¹ Куріали – вищий стан у містах Римської імперії, з якого формувалася міська рада.

- взаємозалежна економіка з пролонгацією економічних корисливих претензій (*інтересів*) номенклатури на ліберально-демократичні держави;
- інтернаціоналізація корисливих інтересів псевдоеліт і витіснення державоутворювальних етнічних груп до рівня внутрішньої депортації [6, с. 120–129].
- загальна тривала історія, для України у своїй основі колоніальна за формою;
- загальна кримінально-міліційна, олігархічна форма правління, еволюція якої в Україні йде з деяким запізненням щодо до Росії.

Цивілізаційний вплив Росії на Україну безперечно великий і багатогранний. Це тиск, безумовно, посилюватиметься у найближчим часом. Генрі Кісенджер не виключає небезпеки відродження історичних імперських претензій Росії [23, с. 745].

У нових постімперських умовах він частенько набуває радикального характеру і серйозно розглядається в російських експертних колах і ЗМІ як сценарій «судного дня» в російсько-українських відносинах [17, с. 141].

На думку Томаса Ремінгтона, професора Університету Еморі (США), фахівця з проблем російської політики і російського парламентаризму, в основі правління В. Путіна – бажання відновити «Квазі-Радянський Союз» і «неопатримоніальний» контроль за російською економікою і суспільством. Путін, стверджує Ремінгтон, готовий піти на інтеграцію Росії у світову економіку, чого не скажеш про інтеграцію політичну. Він наводить, як приклад, політичну кризу в Україні 2004 р., яка показала, що «розрив між російськими і західними цінностями великий» і що «при Путіну він лише поглибився» [4, с. 266].

Зовнішня політика України нагадує шарахання з одного боку в інший. Від Європейського Союзу і НАТО до Росії і СНД, а потім, навпаки, залежно від кон'юнктурних інтересів неономенклатурної олігархії. Немає чітких концепцій можливих сценаріїв розвитку міжнародних відносин, бачення місця і ролі

України в глобальній системі геополітичних координат і в українському науковому співтоваристві.

Разом з тим, ясно, що зовнішньополітичний вектор України в значній мірі залежить від того, яке місце буде відведене Україні в сценаріях розвитку зовнішньої політики Російської Федерації в нестримно змінному глобальному світі.

Політичне керівництво Росії і російські експерти вважають, що «жодна із значущих політичних сил в Україні не визначає російський вектор, як абсолютну домінанту. Водночас, по суті, усі політичні сили проявляють договіроспроможність і керуються прагматичними інтересами, головний з яких – збереження влади» [17, с. 745].

У цьому контексті цікаві висновки і сприйняття внутрішньополітичних процесів в Україні професором Володимиром Пастуховим: «Вражаюче, але в темпах деградації Україна тоді дуже випереджала Росію. Адміністрація Кучми «правила», але не «управляла». Реальна влада була в руках «генералів-олігархів» і «чиновників-магнатів», які і визначали політичний курс країни. Сам Кучма був не більш ніж «перший серед рівних» у цьому ряду. Він уже не стільки керував цим станом, скільки був вимушений представляти його інтереси» [35, с. 7–16].

Доктор В. Пастухов стверджує, що відбувається деградація правлячих режимів і в Україні, і в Росії. Це відповідає висновкам А. Тойнбі: «Спостерігач, який може оцінити ситуацію з боку, чітко бачить, що універсальна держава перебуває в стані агонії» [40, с. 1152–1154]. Можна погодитись і з різницею в швидкості розпаду. Але я не почав би стверджувати, що Україна завжди випереджала Росію в темпах деградації. Швидкість деградації завжди залежала і залежатиме від рівня загрози псевдоеліті, оскільки «універсальна держава – продукт домінуючих меншин (*авт. – номенклатури, яка прагне зберегти свої владні позиції в суспільстві*), тобто тих соціальних груп, які раніше володіли творчою силою, але потім втратили її:

«фінали універсальних держав свідчать, що ці установи одержимі майже демонічним бажанням жити» [40, с. 1152–1154].

Багато провідних фахівців, наприклад С. Коен, оцінювали ейфорію з приводу розпаду СРСР як неадекватну реакцію; насправді радянська система продовжує своє існування у формі державної економіки, характерних бюрократії і політичній еліти. Зміни російській дійсності, у кращому випадку, – це «зародок альтернативи, яка існує в межах старої радянської системи» [2, с. 468–476].

Сучасна Україна і Росія – універсальні держави, і в основі боротьби національних псевдоеліт цих держав лежить саме «патримоніальний» тип контролю не лише за економікою, але й за суспільством.

«Неопатримоніальна» суть пострадянських і насамперед російського режиму широко розглядається в працях директора центру з вивчення Росії і Східної Європи, професора політології в Університеті Вірджинії Аллена Лінча. Для нього, неопатримоніальна система по-російськи – це:

- регулярні вибори, альтернативність яких надто обмежена адміністративним ресурсом;
- система звітності глави держави – інституційна і суспільна – мало ефективна;
- домінування в системі державного управління президентської адміністрації, у якій ключові державні пости обіймають вихідці із спецслужб і армії;
- на регіональному рівні державне управління здійснюється за допомогою позаконституційних процедур узгодження інтересів між президентською адміністрацією і керівниками суб'єктів Федерації, які в своїй більшості схильні до ще меншої звітності, ніж глава держави;
- рішення, що стосуються великих проектів у приватному бізнесі, наприклад, злиття з іноземними компаніями, узгоджуються з президентом і урядом, насамперед коли йдеться про енергетичний сектор» [3, с. 243].

Особливість політичних систем Росії і України полягає в тому, що демократичні процедури мають в основному формальний характер, політичні процеси формуються «зверху вниз», бракує дійових запобіжників у вигляді суспільного контролю за владою, що покликані протидіяти корупції і «приватизації» влади на користь окремих соціальних груп.

Яке місце може бути відведене Україні в глобальному світі в російських сценаріях розвитку самої Росії, зважаючи на концепцію самого російського політичного і наукового істеблїшменту.

26 вересня 2008 року відбувся V конвент РАМД (*російській асоціації міжнародних дослідників*) «Світова політика: погляд з майбутнього». Голова програмного комітету проректор з науки МДІМВ (У) МЗС РФ професор Андрій Мельвіль виклав результати комплексних досліджень, у яких взяли участь дослідники МДІМВ і фахівці з Російської академії наук і московських ВНЗів і ВНЗів з інших регіонів Росії. За наслідками дослідження, були сформульовані чотири альтернативні сценарію майбутнього Росії з урахуванням впливу зовнішніх сил, чинників і тенденцій.

- Перший сценарій – «Кремлівський гамбіт». Згідно з ним, у світі в 2020 році зберігатиметься економічне зростання, розростається різноманіття політичних і економічних устроїв. Залишається значний конфліктний потенціал, але в цілому ситуація контрольована. Росія виступає як самостійний центр сили. Основа російського впливу на міжнародній арені – експорт енергоресурсів і озброєнь, модернізація армії і прагматична дипломатія. У відносинах держави й бізнесу домінує держава. У внутрішній політиці країни правила гри визначають органи виконавчої влади. Суспільство задоволене економічним зростанням і підвищенням добробуту, інтерес до політики мінімальний. «Гамбіт» на шаховій мові – це коли заради лідерства в партії жертвують пішаком або іншою фігурою, тобто віддають мале заради більшого. У даному

випадку «мале» – це обмеження політичної та економічної конкуренції країни заради великої стратегічної мети – модернізації Росії. Гіпертрофована логіка планів нинішньої влади.

- Другий сценарій – «Фортеця Росії». Ситуація у світі 2020 року дуже нестабільна й напружена. Міжнародне право і міжнародні організації різко послаблені. Сила в міжнародних відносинах стала вирішальною. Росія в дійсності опинилась у ворожому оточенні, уздовж її кордонів сформувалася інша реальність тліючих потенційних збройних конфліктів. США і ЄС вирішили, що Росія втрачена. «Ось що ми з колегами написали до цього сценарію в квітні: «Україна і Грузія вступили до НАТО, на черзі – інші російські сусіди. Американська система ПРО розгорнена поблизу кордонів Росії. Росія визнала незалежність Абхазії і Південної Осетії. У світі палають й інші конфлікти», – зачитав Андрій Мельвіль. Держава вимушена мобілізувати всі ресурси ради відсічі зовнішнім викликам і погрозам. Росія балансує між світовими центрами сили, підносячись, як фортеця, над небезпечним океаном хаосу. Акумуляований весь негатив, але в 30-ті роки цей сценарій працював.

- Третій сценарій – «Російська мозаїка». До 2020 року у світі розвиватиметься глобалізація за західною моделлю. Навіть нові гіганти – Бразилія, ЮАР, Південна Корея, Індонезія, Туреччина, Таїланд – ідуть за форматами Заходу. Світова економіка стійко зростає. Міжнародні інститути й організації (від ВТО до ПАРЄ й ОБСЄ) визначають правила гри у світі. Росія в новій міжнародній системі гратиме за правилами, які була вимушена прийняти. Вона інтегрована в міжнародні інститути і стала членом західного співтовариства, правда, не завжди на вигідних для себе умовах. Але вона стала відкритою країною. У Росію йдуть масштабні зарубіжні інвестиції і кредити, зростає добробут. Одночасно йде і відтік капіталів, витік мозків, відбувається суверенізація російських регіонів.

Держава більше не домінує. Зростає корупція і розрив доходів. Росія стає все більш мозаїчною і децентралізованою. Це цілком влаштовує зовнішній світ, але це влаштовує і найактивніших і найуспішніших людей і регіони, для яких відкрилися нові можливості. «Насправді сценарій повернення в 90-ті роки». Нездатність еліт відповідати на м'який тиск ззовні.

- Четвертий сценарій «Нова мрія», за словами пана Мельвіля, «можливо, найпарадоксальніший сценарій». 2020 року стійке зростання світової економіки забезпечують, передусім, високі технології. Після успішної реформи ООН зміцнилося міжнародне право. Чинник сили в міжнародних відносинах не є вирішальним. Міжнародні поліцейські сили під егідою ООН контролюють найнебезпечніші регіональні конфлікти: на Близькому Сході, у Середній і Центральній Азії, Закавказзі і так далі. Росія – повноправний член світової спільноти. ООН, а не НАТО визначає правила гри у світі. Конфлікти вздовж російських кордонів так чи інакше врегульовані, але вплив на пострадянському просторі Росії доводиться ділити з іншими гравцями. У країні нарешті з'явилася можливість зосередитися на внутрішній модернізації. Зниження цін на нафту примушує шукати інтенсивні шляхи розвитку, підвищувати продуктивність праці. Закон став не диктатурою, а правилом життя. Доводиться платити всі податки, але ліквідовані зайві бюрократичні перепони для підприємницької діяльності. У Росії вперше за всю її історію виник впливовий середній клас. Нове покоління Росії зацікавлене у відкритій політичній і економічній конкуренції – це його нова мрія, яка поступово стає реальністю.

За словами А.Ю. Мельвіля, вивчення громадської думки через фокус експертних груп показали однаковість у тому, які сценарії найможливіші. Найбільша вірогідність розвитку політичного сценарію, на думку експертів – «Кремлівський гамбіт» (*переважає*) і «Російська мозаїка» (*високий ступінь вірогідності*), «Нова мрія» – не реально.

Потрібно погодитися з А.Ю. Мельвілем: «Жоден з цих альтернативних сценаріїв, звичайно ж, не може бути реалізований у тому вигляді, у якому він був сформульований» [28]. Уже через два роки, у 2010-му, ясно, що в Росії реалізується сценарій «Кремлівський гамбіт» – це як сформулював сам А. Мельвіль: «Гіпертрофована логіка планів нинішньої влади» [28]. Уже зараз ясно, що ця модель через елітарні, національно-ментальні, цивілізаційні та ідеологічні причини не може бути реалізована. Президент Росії Дмитро Медведєв у статті «Росія, вперед!» так схарактеризував стан сучасної Росії: «Отже, неефективна економіка, напіврадянська соціальна сфера, демократія, що не окріпнула, негативні демографічні тенденції, нестабільний Кавказ. Це дуже великі проблеми навіть для такої держави, як Росія. Усі соціальні системи функціонують. Тільки цього недостатньо. Адже вони лише відтворюють поточну модель, але не розвивають її. Не змінюють устрій життя, що склався. Зберігають згубні звички. І чи є у Росії, переобтяженої такими ношами, власне завтра?» [27].

Політичний процес у сучасній Росії – це гібрид двох сценаріїв – «Кремлівський гамбіт» і «Фортеця Росії». Росія ненавмисно створює, за словами А.Ю. Мельвіля, політичну спліт-систему з «гіпертрофованою логікою планів нинішньої влади» з режимом, де «акумуляований весь негатив, але в 30-ті роки цей сценарій працював» [28].

Унаслідок у Росії відроджується панівна і войовнича цивілізація, переконана у власній непогрішності, яка ненавмисно відтворює ті самі варварство і зло, з якими вона бореться. Унаслідок «чужа глобальна держава стає все менш популярною; її підданих усе більше ображають її дії, абсолютно їм чужі». Тойнбі підсумував, що «загибель, що осягнула низку цивілізацій у минулому, завжди була в чомусь схожа на самогубство» [41, с. 30–31].

Політичні процеси, як у Росії, так і в Україні не є демократичними перетвореннями – це процес поступового

розвалу комуністичної імперії. Їх можна схарактеризувати формулюванням Тойнбі, яке вражає, – «самогубне державне управління» [41, с. 30–31]. Н. Макіавеллі кваліфікує подібні режими не інакше, як розбещені держави [26, с. 155–157].

На сучасному етапі в Росії режим, «що деякі називають після демократії, тобто режим не є чимось особливо авторитарним, але громадяни більше не цікавляться політикою в межах такої демократії, громадяни більше не голосують, громадяни не чекають від преси, щоб вона була дуже критичною, тобто вони стають політично пасивними» [27]. «Це самогубний рух до саморуйнування, всього лише історична ілюстрація істини: «Відплата за гріх – смерть». Проте шукати критерій розпаду цивілізації слід не тут. Ключ до розуміння виявляється в розколі і розбіжності, витікаючи із самих глибин соціального тіла, бо, як ми вже показали, основний критерій і фундаментальна причина надломів цивілізацій – внутрішній вибух, через який суспільство втрачає властивість самодетермінації» [40, с. 809–812].

Подібний процес ми спостерігаємо в Росії та Україні. У цьому контексті цікаві відверті висновки Доріса Нейсбітта (*директор Інституту Китаю, професор університетів Нанкай і Юннань (Австрія)*): «Коли ми говоримо з китайцями, ми бачимо справжній вогонь, зацікавленість, що настає, у майбутньому. Вони всі питають: «Що можу зробити особисто я? Як я можу змінити своє життя, як я можу реалізувати свої мрії?» Коли ми брали участь у конференції в Сколково, ми бачили, що є та ж любов до Росії в росіян, але не вистачає пристрасті, не вистачає вогню. ...у Китаї є пристрасть, є віра в майбутнє. Якщо дозволите, порівняння, Ви і пан Сурков, ви дуже енергійні молоді люди порівнянно з деякими, вибачте, пане Юй, наприклад, з деякими закостенілими китайськими політиками. Але вони змогли запалити серця китайської молоді. Як ви зможете запалити цей вогонь? І, звичайно, прямий зв'язок з вами – це частина процесу. Проте ось основна відмінність, у

Китаї ми бачимо пристрасть, видимий вогонь щодо майбутнього» [30].

Основа руху до розпаду пострадянських держав як Росії, так і України – це конфлікт між псевдоелітою, що паразитує на суспільних цінностях, втратила реальність від надлишку багатства, влади і непідсудності і цивільним суспільством пострадянських держав, доведеним до рівня біополітики терором з боку неономенклатури і криміналізованих внутрішніх органів і спецслужб.

Ще Б.Н. Чичерін звертав увагу на те, що «здатність переконуватися розумними доводами становить рідкий дар природи, що вимагає високого розвитку розуму і характеру. Звичайно ж люди переконуються тим, чим вони хочуть переконатися, тобто тим, що лестить їхнім схильностям або їхнім інтересам» [47, с. 357]. Популізм орієнтований на маніпуляцію людьми для створення масової підтримки. Відомий американський оглядач професор Деніел Ларісон (Daniel Larison) вважає: «Росія – популістська авторитарна держава» [25].

На зміну ідеології цинізму, яка неодмінно почне витіснятися із суспільної свідомості населення України під тиском тоталітарних тенденцій у державному управлінні, прийде сучасна елітарна популістська ідеологія, що простежується в сучасній Росії. Уолтер Рассел Мід, старший науковий співробітник Ради з міжнародних відносин (США), вважає: «Очевидна перемога Віктора Януковича на українських президентських виборах – ще один крок назад від ідеї про те, що світ нестримно стає все демократичнішим» [25].

На думку завідувача відділу Інституту світової економіки і міжнародних відносин РАН професора В.Г. Хороса, більш елітарний авангардистський характер сучасного популізму пов'язаний не лише із значною пасивністю основних мас традиційного населення в країнах, що розвиваються, але й з наявністю помітних технократичних тенденцій у керівництві молодих держав, яскравіше вираженим прагненням до

модернізації та індустріалізації, характерних для сучасної дрібнобуржуазної демократії [44, с. 3–19].

Процес розпаду радянської цивілізації триватиме і надалі і саме він буде обумовлювати місце України в системі міжнародних відносин. Елітарна ідеологія популізму ще більше поглибить процес розпаду, перевівши державу з розряду кримінальної олігархії в розряд терористичної держави, причому не лише всередині власної території, але й у міжнародних відносинах, що обумовлене наявністю, яка навіть застаріває морально, тим самим, яка являє ще більшу небезпеку, ядерної зброї – спадщини радянської імперії. А.Дж. Тойнбі писав, що «мілітаризм до цих пір був найпоширенішою причиною розпаду цивілізацій протягом останніх чотирьох чи п'яти тисячоліть». На думку Тойнбі «так звана цивілізована держава є не більш ніж оснащений високою технікою варіант примітивного племені. І хоча війна між цивілізованими державами значно руйнівніша, ніж боротьба між племенами примітивного суспільства, в обох випадках процес цей однаково самогубний» [41, с. 8–31].

Фахівці критикують сучасну Росію за авторитарні тенденції і закликають Захід зайняти жорсткішу позицію у відносинах з Москвою. Британський учений С. Родфілд (Steven Rodefild) стверджував, що Росія перебуває на помилковому шляху, і Захід повинен змінити свою стратегію компліментів, «перестати захоплюватися збитковою лібералізацією... прямо заявити Кремлю про реальний стан справ і наполягти на тому, щоб Москва відмовилася від гонитви за марнотратною наддержавністю і середньовічною московитістю». На його думку, Захід повинен переглянути ідею «еклектичного залучення», що не виправдала себе, оскільки відновлення Росії як «марнотратна наддержава» загрожує міжнародній безпеці і може зіпсувати життя самим росіянам» [5, с. 10].

Окрім сировинної економіки, є тільки один аргумент впливу Росії на міжнародній арені. Аллен Лінч, визначаючи

роль Росії у світі, виділив як головний аргумент «російські запаси ядерної, хімічної і біологічної зброї, що є проблемою номер один міжнародної безпеки» [3, с. 243].

В умовах універсальних держав псевдоеліти Росії й України найменше стурбовані розвитком ліберально-демократичних цінностей у власних країнах і у світі. У центрі уваги – виживання псевдоеліт будь-яким способом: разом або порізно (*авт. – псевдоеліти Росії й України*), в умовах реформації або фатальної фрагментації аж до повного розпаду держав. Арнольд Тойнбі так формулює цей елітарний феномен: «Невгамовне бажання творців і господарів універсальної держави утриматися за будь-яку ціну» [40, с. 594].

Не викликає сумнівів прагнення владних еліт Росії, а з 2010 року й України, узурпувати владу. У сучасних умовах надломлених суспільств, швидше за все, влада над оточенням, що «посилиється, яку Провидіння, у зло, або на благо, або просто з іронією, наділяє суспільство, неминуче веде до розпаду. Ретельний аналіз показав, що не існує чіткої відповідності між здатністю суспільства контролювати оточення і процесами надлому і розпаду цивілізації. Навпаки, є зворотні свідчення, які свідчать на користь того, що якщо зв'язки такого роду і існують, то вони полягають у тому, що в міру зміцнення влади над оточенням починається процес надлому і розпаду, а не зростання (Феномен імперій від Шумер до Чилі)» [40, с. 807].

Росія й Україна, безумовно, рухаються до розпаду держав. У сучасний період це не викликає сумнівів навіть у російської наукової еліти. Доктор політичних наук, професор Московського державного університету імені М. Ломоносова, завідувач кафедри соціології міжнародних відносин МДУ, керівник Центру консервативних досліджень соціологічного факультету МДУ Олександр Дугін в інтерв'ю саме українській газеті «Сьогодні» заявив: «А зараз ми бачимо відквіт Росії від цих позицій (*авт. – намагання зупинити Росію від сповзання у пастку*). Але одним кроком назад не закінчиться, буде і другий,

і третій. А потім, як картонний будиночок, посипляться всі слабкі «вузли» російської державності – Північний Кавказ, проблема соціального розшарування, економічна криза. Я думаю, що зараз Росія входить у смугу турбулентності. Зараз її починає реально трясти. Усе, що було до цього, було непростим, можливо, не дуже хорошим і злагодженим, але було зрозумілим. Зараз ми втратили цю ясність. Зараз у нас не зрозуміло, хто з ким ворогує.

Але нині ми бачимо оборотність курсу Путіна. Чесно кажучи, ми бачимо, що все у нас висить на шмаркотинні. Ми бачимо непривабливий бік курсу Путіна, який почав усе робити правильно, але кинув якраз посередині, не пройшовши точку неповернення. Саме присутність Медведєва у горнила влади підвищує загрозу розпаду Росії. Отже, він небезпечний для країни» [16].

Політичні процеси в Росії й Україні ідентичні. Вони є пролонгацією політичних процесів часів після розпаду СРСР. Це законсервований конфлікт інтересів класу правлячого і класу керованого. Еволюція взаємин відчуження псевдоеліти від суспільства. Мною вже висловлена 2009 року думка, що росіяни в Росії перебувають в стані «внутрішньої» депортації. *(Насправді, як наслідок біополітики стосовно державоутворювальних народів, що проводиться в Росії і в Україні в 1990-2000-х роках і дотепер.)* [6, с. 125]. У 1990-ті роки політичні еліти пострадянських держав були стурбовані тільки розподілом багатства СРСР. Унаслідок тоталітарна, але по суті загальнонародна держава відразу перетворилася на безліч кримінально-міліційних держав, суть яких інакше, як розбійницькі *(однозначно в антропологічному розумінні)* виразити неможливо. Унаслідок у пострадянських країнах і, насамперед, у Росії й Україні державна влада сформувалася як за формою, так і за змістом як правлячі кліки. Механізми формування, організації і функціонування цих клік-еліт детально описані мною в праці «Вплив мутації» комунізму на

глобальну систему міжнародних відносин (*Екстраполяція «Імперії зла» в умовах глобального світу»*) [20, с. 20–73].

Унаслідок створені держави-мутанти, в основі яких лежить виняткова агресивно-корислива персоніфікована (*що рекрутує тільки з представників номенклатури, спецслужб і кримінального світу*) форма псевдоеліти, яка генерує сучасні форми варварства і зла й особливу форму правління – «самогубне державне управління» [41, с. 30–31]. Уже понад 10 років російські вчені висловлюють заклопотаність щодо питання положення державоутворювальної нації – росіян у Росії. 1999 року доктор історичних наук, професор Н.В. Павлов ініціював на слуханнях у Державній Думі ухвалення закону «Про розділений російський народ» [21, с. 11]. 2001 року академік Академії військових наук, професор, доктор політичних наук Панов А.І. писав, що «сьогодні в Росії йде знищення Росії як національно-політичної і державної структури, це підтверджується офіційно. Сталося відчуження корінного населення від влади, бо ця влада не виражає його інтереси» [32, с. 98]. Відомий дисидент, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри логіки МДУ, професор кафедри логіки Мюнхенського університету Олександр Зінов'єв писав: «А тільки за рахунок зниження народжуваності і ранньої смертності із-за алкоголізму російське населення за 20 років можна скоротити настільки, наскільки воно було скорочене у війні 1941–1945 років. Народ умисне споюють! Росія наповнена алкогольними напоями. Причому якими! Яка частка з них просто отрута?! Втрати російського народу як біологічного явища не піддаються обліку. Хвороби, нещасні випадки, скорочення народжуваності і так далі – усе це у величезному ступені сприяє звироднінню росіян. Як зупинити цей процес загибелі народу, ніхто не знає. Зате є немало таких, хто добре знає, як поглибити, розширити і прискорити цей процес. І вони діють!» [22, с. 14–16]. Цей процес стає тенденцією. Він заглиблюється і набуває риси, властиві часам колонізації Америки. При збереженні і розвитку тенденції немає сумнівів,

що вже в XXI столітті східнослов'янські народи спіткає доля північноамериканських індіців.

Псевдоеліти Росії й України у своїй суті інтернаціональні. Їх об'єднує і водночас роз'єднує прагнення забезпечити собі положення паразитування в чужому (*кожен у власному*) суспільному середовищі існування. Подібні історичні приклади наводить Арнольд Дж. Тойнбі: «І так же, як і євреї, витримавши випробування чужим їм людським оточенням, вони цілком задовольняються тим, що пожинають урожай з ниви, обробленої не ними» [40, с. 430–438].

Українська, російська, як і інші національні (*інтернаціональні*) псевдоеліти пострадянських держав-мутантів в умовах «споріднених не зв'язаних цивілізацій, подібно до реліктів, що ведуть замкнутий спосіб життя, відповіли на виклик місця існування й отримали компенсацію у вигляді захисту від виклику людського оточення» [40, с. 440–443]. Ця відповідь – революції (1917, 1991, 2004 років), коли на тлі інтернаціональної комуністичної ідеології (або відмови від неї) відбувається «динамічний акт, за допомогою якого створюється пов'язана цивілізація, – відділення пролетаріату від правлячої меншості – явище соціальне, а не фізичне. Повсталий пролетаріат (*авт. – як і повстала в 1991 році номенклатура, проти чужого соціального середовища – народу, громадського суспільства*), котрий зачинає нову цивілізацію, успішно витримує це випробування значною мірою тому, що успадковує фізичне місце існування в готовому і пристосованому для потреб людини вигляді. Їй не доводиться починати з нуля – створювати нове середовище в голій пустелі. Вона отримує компенсацію у формі цілком прийнятних умов існування, тоді як нестерпний побут першопрохідників, що освоюють нові місцевості, навпаки, урівноважується браком загрози з боку людського оточення» [40, с. 430–435].

У номенклатури (*псевдоеліти*) формується новий спосіб життя в цих уже споріднено пов'язаних пострадянських

цивілізацій (*авт. – на інтернаціональній основі*), які набуває особливі відмітні якості через подолання жорстоких сумісних випробувань [40, с. 430–438].

Серед яких необхідно виділити основні:

- аморальність, аморальність і жорстокість щодо чужого соціального місця існування;
- ігнорування законодавства і невідповідність за формальною ознакою – причетність до правлячого клану;
- орієнтація тільки на особисті корисливі інтереси;
- прагнення до збагачення методами експропріації за допомогою насильства, шахрайства або обману з використанням, винятково, важелів державної влади як головного інструменту;
- чужість до національних і суспільних інтересів, цинізм і агресивний популізм як надкласова ідеологія;
- нездатність до державних справ, сприяння фрагментації держави і «самогубному державному управлінню» [41, с. 30–31];
- паразитування на національних почуттях, культурі, моральності місця існування, при повному імунитеті до ментальної залежності від неї;
- корисливо орієнтовані інтелектуальні здібності, засновані на користолюбній містечковій (*сільській*) психології;
- висока здатність і ступінь інтернаціональної інтеграції і кооперації псевдоеліти для захисту кланових інтересів при веденні міжнародної політики.

Псевдоеліти СРСР, що сформувалися від початку ХХ століття, а потім країн СНД, з вищезгаданими особливостями і властивостями, створили не лише особливий тип взаємин між псевдоелітою і суспільством, але й виняткову форму існування псевдоеліти. На мою думку, її можна кваліфікувати не інакше,

як «шабаш»² [10, с. 2042], у міфологічному тлумаченні. З урахуванням можливостей сучасної цивілізації «шабаш» з міфології перетворився на реальну форму існування сучасної псевдоеліти пострадянських держав-мутантів.

Цю думку поділяє віце-прем'єр з гуманітарних питань Кабінету Міністрів України, академік Національної академії наук України, доктор фізико-математичних наук, професор Володимир Семіноженко, заявивши 2010 року: «Я не міг чекати, що на 20-й рік незалежності ми побачимо таке беззаконня, шабаш абсолютно тупий, людей, у яких немає нічого святого. Я знав, що є суперкорупція, але що такої безсоромності, такої аморальності, такого мародерства в Україні... такого ще ніколи не було» [38].

У Росії й Україні спільна історія, спільні цивілізаційні принципи формування державності, спільний розквіт імперії і крах «унаслідок невдалої спроби перейти з одного стану в інший. Вони мертві. І смерть їх не можна ні спростувати, ні подолати». В обох держав один шлях. «Їхня доля – розпад. Але тільки розкладатися вони будуть з різною швидкістю: одні – як тіло, другі – як дерев'яний стовбур, а інші – як каміння на вітрі» [40, с. 237–240].

Незважаючи на ідентичність політичних процесів, швидкість розпаду України і Росії різна. Це обумовлено для Росії постімперським синдромом, який заснований на наявності в неї величезної кількості зброї масового знищення. Цей чинник робить процес розпаду ще драматичнішим для всієї цивілізації. Російський учений А. Дугін вважає, що «зараз Росія входить у смугу турбулентності» [16]. Інший російський політолог В. Пастухов вважає, що «Москва перетворилася на заручницю

² Шабаш, *євр.*, субота. Шабаш відьом – за народними повір'ями, нічні зборища відьом для поклоніння дияволу бенкетів і танців.

своєї передбачливості. Її закрита, погано керована політична система перестала адекватно реагувати на виклики часу. Політичне життя в сучасній Росії сьогодні ірраціональне, а це перша ознака революції, що насувається. Навряд чи вона буде розфарбована в такі святкові кольори, як у Києві. Але це робить положення ще гнітючішим» [35, с. 7–16]. Швидше за все, Росії належить пройти шлях від тоталітаризму до державного тероризму, коли головним аргументом у міжнародній політиці стане морально застарілий ядерний потенціал СРСР. Головна небезпека для України – не бути втягнутою в зону «турбулентності» [16].

Політичний процес в Україні має серйозні відмінності від Росії. Ці історичні й етнічні відмінності підігріваються офіційною владою і стають суперечностями, які за деякими питаннями виходять на антагоністичний рівень, про що свідчать наведені приклади [17]. Крім того, новітня історія України і Росії свідчить про те, що на елітарному рівні відносини будуються винятково на прагматичній персоніфікованій основі, що загалом перетворило їх на розбіжності, які в перспективі безумовно заглиблюватимуться через суперечності екстенсивних економік, що все більше занепадають. Цікава думка болгарського політолога, головного редактора болгарського видання журналу *Foreign Policy* Івана Крастева – голови ради Центру ліберальних стратегій (Софія): «Теперішня європейська реальність – це нове сходження Москви як погрози для сусідніх країн, як великого, але недружнього і ненадійного гравця на політичній арені» [24, с. 33–45]. Але це сходження не імперського характеру, а постімперські амбіції, які не підкріплені ні зростанням економіки, ні розвитком науки і військового потенціалу ні демографічним зльотом – це амбіції вмираючої імперії минулого. Іван Крастев чітко сказав, що «гармати серпня» (*авт. – російсько-грузинська війна 2008 року*) стали гігантською «машиною часу», поверненням у реальну політику XIX століття, після того, як XXI століття триває менше десятиліття [45]. Для сучасної України відкрит у взаємини з

Росією за часів Томаса Гоббса – це зрозуміла, а значною мірою і рятівна реальність для існуючого політичного режиму.

Упродовж усього періоду незалежності і російська й українська політичні еліти формально об'єднані єдиною метою – боротьбою з тоталітаризмом. «Боротьба з тоталітаризмом зовсім не є школою демократії, буває навіть навпаки, відбувається якесь зараження злом, що характеризує противника», – такого висновку дійшов польський політолог С. Вількановіч [13, с. 200]. Лауреат Нобелівської премії Фрідріх Август фон Хайек переконливо довів, що взагалі в сучасному масовому суспільстві владна група «...швидше за все буде сформована не з кращих, а з гірших елементів будь-якого суспільства...» [43, с. 189].

Україна займає унікальне геополітичне і гео економічне положення у світі. Але в існуючому вигляді Україна являє собою реальну гуманітарну небезпеку для ЄС. Кредит довіри втрачений. Як розбещена держава, що розпадається, Україна являє небезпеку для збереження демократичного устрою самого Європейського Союзу. Це стан природний для кримінально-міліційної держави з олігархічною формою правління. Політична еліта України і в перспективі прагнучим зберегти не лише статус-кво способу реалізації політичного процесу як гарантії свого збереження при владі і збагачення, але і як мертва, «панівна і войовнича цивілізація», перебуватиме в змозі, коли «переконана у власній непогрішності, ненавмисно відтворює ті самі варварство і зло, з якими вона б'ється» [40, с. 807–812]. Тим самим, незважаючи на щирі заяви української псевдоеліти про бажання інтегруватися до ЄС, Україна буде і в перспективі санітарним кордоном між Росією і новими світовими полюсами, що піднімаються. Збігнев Бжезінський ще в 1993 році писав, що інтереси США в Україні відповідають тезі, що Балто-Чорноморський Союз (*позначений після розпаду СРСР, як можливий союз України, Білорусі, Литви*) «цікавий

США як пояс, що замикає Росію з її експансіоністськими намірами в Азії» [1, с. 281].

Для української псевдоеліти, об'єднуючим початком з Росією є ідеологія, якою вона кваліфікована як цинізм ще 2006 року [19]. Нині ідеологія цинізму зазнає зміни – модуляцію з ідеологією войовничого популізму, тобто популізму, що не терпить заперечень, агресивним, загрозливим цивільному суспільству. Багато західних політологів «схильні ігнорувати інтелектуальну начинку концепції «суверенної демократії» (*авт. – проголошеною в Росії й Україні*). Вони виходять з того, що єдина ідеологія Кремля – це цинізм, що дозволяє залишатися при владі і багатіти» [24, с. 33–45].

Цинізм є не лише інструментом витягання багатства, але й непереборною перешкодою до глибокої міждержавної інтеграції. Інтеграційні процеси неодмінно приведуть не лише до економічного і гуманітарного поглинання України, але й до поглинання кримінальних приватновласницьких інтересів української олігархії.

Саме бажання залишатися «при владі і багатіти» – основа як інтеграційних, так і дезінтеграційних процесів між Україною і Росією. Сама сутність патримоніального режиму вбирає як інтеграцію, так і повну дезінтеграцію. Ці процеси регулюються тільки в межах прагматичних інтересів псевдоеліт (*політика – як торг*), через важелі державного управління, які використовуються винятково в приватних корисливих інтересах.

За сучасних умов Захід виробив свій алгоритм зовнішньої політики щодо до України. Він залишив ілюзії неминучості демократичних реформ в Україні і Росії. Політика Заходу зводиться до добросусідських відносин і розвитку економічних і культурних зв'язків. Подальша фрагментація державності України і Росії сприймається, як органічний процес неминучого подальшого розпаду радянської імперії, а паразитуюча форма існування псевдоеліт виступає як каталізатор процесу загибелі осколків імперії «Зла». Це процес звільнення територій з

продовженням нового неминучого геополітичного переділу між світовими полюсами, що піднімаються.

Генерація державності в Україні залежить від того, наскільки швидко закінчиться процес розпаду «уламка» пострадянської імперії, як швидко зміниться псевдоеліта, пройде процес соціалізації суспільства і коли будуть створені умови для встановлення демократичної форми правління.

Безумовно ситуація в Україні відрізняється від Росії, насамперед, через брак геополітичних постімперських амбіцій у зв'язку з відсутністю ядерного статусу, що гарантує Україні уникнути тенденції падіння держави до рівня міжнародного ядерного терориста.

На емпіричному рівні для України ще зберігається можливість розглядати реалізацію політичного процесу в двох векторах:

- перший – у напрямі поглиблення патримоніальної тенденції в організації державної влади, тобто прискоренні процесу фрагментації і розвалу державності, аж до «природного» стану й початку процесів самоорганізації або повної втрати контролю за територією і повної втрати державності.
- другий – у зв'язку з тенденцією узурпації влади, що сформувалася в Україні, після виборів Президентом України Віктора Януковича; складається реальна можливість зміни форми правління в Україні, з олігархічною, за допомогою влади монарха (*за Н. Макіавеллі*) [26, с. 156–158] з пролонгацією – аж до демократичного правління. Реалізація цього вектора повністю залежить, передусім, від самого Віктора Януковича, його психологічного (*генетичного*) сприйняття влади (*за Г.В.Ф. Гегелем*) як «багатства або як честі» [14, с. 275].

Підводячи підсумки, можна з упевненістю дійти висновку, що політичні процеси на пострадянському просторі, зокрема, в

Україні і Росії, є прямим наслідком надлому і подальшого процесу розпаду радянської імперії. Україна і Росія є її частинами – агонізуючими осколками. Ідентичною для обох держав є природа, як утворення імперії, так і історія й причини її розпаду. Зважаючи на це, ідентичні і способи реалізації політичного процесу. Україна, як і Росія, універсальна держава – продукт домінуючих меншин, тобто тих соціальних груп, які при СРСР володіли творчою силою, але потім втратили її.

Саме корисливі інтереси псевдоеліт України і Росії гальмують швидкість остаточного розвалу держав. Арнольд Тойнбі кваліфікує це явище, як елітарний феномен: «Невгамовне бажання творців і господарів універсальної держави утриматися за будь-яку ціну» [40, с. 1182–1183]. Процес розпаду триває. Україна і Росія відповідають аналітичним висновкам А. Тойнбі, який кваліфікує такі держави, як «мертві». Зупинити цей процес, як показує історичний досвід, неможливо. Універсальні держави завжди нетворчі і ефемерні. Але самі мешканці універсальної (*авт. – вмираючої*) держави неминуче сприймають свою країну «не як печеру в похмурій пустелі, а як землю обітовану, як мету історичного прогресу!» [40, с. 1153].

Аллен Лінч вважає, що навіть при найсприятливішому розвитку подій Росія ще декілька десятиліть залишиться великою державою, але не величною, а російська економіка буде анклавною і небезпечно залежною від світових цін на нафту [3, с. 243].

Сучасна Україна – це класична розбещена держава. Вона являє смертельну небезпеку для цивілізованих країн (*нині демократичних держав*), зважаючи на небезпеку поширення розбещеної держави на цивілізацію, що неминуче призведе до загибелі останніх.

Водночас розбещена держава – це єдина можливість для виживання кримінально-номенклатурної еліти України. Зважаючи на це, українська псевдоеліта проводитиме щодо Заходу модульовану політику.

Публічна її частка, для світової спільноти, буде заснована на демагогії про намір вступити до ЄС. Для Росії цей популізм буде аргументований, як інструмент амортизації, на користь Росії, безальтернативного природного процесу просування демократії на пострадянські країни. У 2008 році Збігнев Бжезінський обґрунтував сутність такої поведінки російської та української еліт (*авт. – страх*) в інтерв'ю «Росія ризикує перетворитися на порожній простір» газеті «Комсомольська правда». Причина в тому, що «ваші старі імперські схеми ізолюють вас і створюють ситуацію, коли всі ваші сусіди не люблять Росію і лякаються її» [9].

У латентних формах Україна прагнучиме дотримати баланс інтересів між забезпеченням сприятливих умов для збереження інтернаціональних кримінально-номенклатурних інтересів правлячого номенклатурного клану, з одного боку, і постійно зростаючими експансіоністськими устремліннями Росії щодо поглинання цих інтересів російськими олігархами – з іншого.

У найближчій перспективі Україна буде буферною державою, яка перешкоджає просуванню на свою територію ліберально-демократичних цінностей і одночасно амортизуючи й поглинаючи негативний вплив Росії на Європу. Ці два чинники нівелюватимуть взаємний вплив Заходу і Росії на Україну і тим самим підтримуватимуть «сприятливий» міжнародний клімат для подальшого розвалу української держави.

Література

1. Brzezinski Z. Spadek po Zimnej Wojnie / Zbigniew Brzezinski. – Warszawa, 1993. – 281 p.
2. Kohen S. American policy and Russia's future / S. Kohen // Nation. – 1993. – V. 256. – N 13. – P. 468–476.

3. Lynch A. How Russia is not Ruled. Reflections on Russian Political Development / Allen Lynch. – Cambridge University Press, 2005. – 263 p.
4. Remington Thomas F. Politics in Russia / Thomas F. Remington; [4th Edition]. – Pearson, Longman. – 2006. – 288 p.
Rodefieelde S. Russia in the 21st Century. The Prodigal Superpower / Steven Rodefieelde. – Cambridge University Press, 2005.
5. Zazhigaev B. One of the limitrophe territories of the global world (Pt. 2): (transformation of the states of the Baltic-Black Sea region in the 21st century) / Boris Zazhigaev / [In: Central Asia and the Caucasus (Lulea)]. – (2009) 6/60, S. 120–129.
6. Абалкин Л., Ассекритов С., Бакагин В., Фатеев С., Шаталин С. Называть вещи своими именами / [Л. Абалкин, С. Ассекритов, В. Бакагин, С. Фатеев, С. Шаталин] // Независимая газета. – 1994. – 30 августа.
7. Бжезинский З. Преждевременное партнерство / Збигнев Бжезинский // ПОЛИС (Политические исследования). – 1994. – № 1. – С. 58–67.
8. Бжезинский З. Россия рискует превратиться в пустое пространство / Збигнев Бжезинский // Комсомольская правда. – 2008. – 30 октября [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.kp.ru/daily/24190.4/397290/
9. Бронгауз Ф.А., Ефрон И.А. Малый энциклопедический словарь / Ф.А. Бронгауз, И.А. Ефрон; [В 4 т.; Т. 4]. – М. : «ТЕРРА» – «TERRA», – 1997. – 624 с.
10. В прошлом году ВВП Украины обвалился на 15,1 % [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ua.for-ua.com/ukraine/2010/03/31/175131.html>
11. Ведомости Верховного Совета Украины (ВВР), № 2003, № 39, ст. 351, с изменениями внесенными, согласно с Законом № 2411–VI (2411–17) от 01.07.2010, ВВР, 2010, 40, ст. 527) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>

12. Вильканович С. Десять заповедей демократии в христианском понимании / С. Вильканович // Новый мир. – 1992. – № 1.
13. Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа / Г.В.Ф. Гегель. – СПб. : Наука, 1999. – 434 с.
14. Дмитрий Медведев обиделся на Сергея Брина за «снежную Нигерию» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.e-executive.ru/community/life/1324585/>
15. Дугин Александр Медведев повышает угрозу распада России / Александр Дугин // [Электронный ресурс]. – Сегодня. – 2010. – 28 октября. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/interview/14188490.html#ending>
16. Ежегодный прогноз «Россия и мир: 2010», подготовлен ИМЭМО РАН и ФТПП в сотрудничестве с ТПП РФ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.globalaffairs.ru/event/n_14653
17. ЖКХ: опасно сохранять бесхозяйственность в расходовании энергоресурсов. Заседание президиума Государственного совета в Сыктывкаре под председательством Президента России Дмитрия Медведева. – 2010. – 23 ноября [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/news/9596>
18. Зажигаев Б.В. Конец революционной романтики / Борис Владимирович Зажигаев // Новая политика. – 2006. – 27 июня [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.novopol.ru/-konets-revolyutsionnoy-romantiki-text9754.html>
19. Зажигаев Б.В. Лімітрофна територія глобального світу (Трансформація держав Балто-Чорноморського регіону у ХХІ столітті) / Борис Владимирович Зажигаев // Вісник КиМУ. – К. : КиМУ, 2009. – Вип. 9. – С. 20–73.
20. Зажигаев Б.В. Политический процесс в Украине: реальность и тенденции эволюции государственности (1991–2005 гг.):

- монография / Борис Владимирович Зажигаев. – К. : КиМУ, 2009. – 462 с.
21. Зиновьев А.А. Русская трагедия (Гибель утопии) / А.А. Зиновьев. – М. : Алгоритм, 2002. – 480 с.
 22. Киссинджер Г. Дипломатия / Г. Киссинджер; [пер. с англ. В.В. Львова]. – М. : Ладомир, 1997. – 848 с.
 23. Крастев И. Россия как «другая Европа» / И. Крастев // Россия в глобальной политике. – 2007. – № 4. – С. 33–45.
 24. Ларисон Дэниэл (Daniel Larison) Украина и демократизация (The American Conservative, США); 11/02/2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inosmi.ru/ukraine/20100211/158123352.html>
 25. Макиавелли Н. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия / Н. Макиавелли. – М. : Мысль, 1996. – 639 с.
 26. Медведев Д.А. «Россия, вперед!» / Д.А. Медведев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/transcripts/5413>
 27. Мельвиль А. Выступление на пленарном заседании V конвента РАМИ «Мировая политика: взгляд из будущего» / Андрей Мельвиль [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.youtube.com/watch?gl=RU&hl=ru&v=A9-UylZTes8>
 28. Мельвиль А. Я вижу мир расколотым / Андрей Мельвиль [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.politua.su/sight/134.html>
 29. Мировой политический форум в Ярославле. Встреча Дмитрия Медведева с ведущими российскими и зарубежными политологами. Мишель Вьеворка – глава Всемирной социологической ассоциации (Франция). – 2010. – 10 сентября [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/news/8882>
 30. Мировой политический форум в Ярославле. Встреча Дмитрия Медведева с ведущими российскими и зарубежными политологами. Дорис Нейсбитт (директор Института Китая, профессор университетов Нанкай и

- Юннань (Австрія). – 2010. – 10 сентября [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kremlin.ru/news/8882>
31. Непряхина Н. Безработица стала расти / Н. Непряхина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.mail.ru/inworld/ukraine/economics/4586276/>
32. Панов А.И. Политический плюрализм в современной России / А.И. Панов; Академия политической науки; кафедра политологии и политического управления Академии государственной службы при Президенте РФ. – М. : Издательский дом «Человек и карьера». 2001. – 195 с.
33. Панфилова Т., старший научный сотрудник Института мировой экономики и международных отношений Национальной академии наук Украины (Киев, Украина) / Тамара Панфилова // Аналитический ежегодник, 2008 год. Центральная Азия и Кавказ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ca-c.org/annual/2008/00.shtml>
34. Парето В. Компендиум по общей социологии. Антология мировой политической мысли. Зарубежная политическая мысль. XX в. / Вильфредо Парето: в 5 т. – Т. 2. – М. : Мысль. – 830 с.
35. Пастухов В.Б. Украинская революция и русская контрреволюция / В.Б. Пастухов // Россия в глобальной политике. – 2010. – № 5. – С. 7–16.
36. Россия в новой геополитической ситуации. Научно-исследовательский институт социальных систем МГУ им. М.В. Ломоносова. Россия: мониторинг, анализ, прогноз. Второе полугодие 1994; №2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://niiss.ru/rus1994_2_3.shtml
37. Рябков С. МИД РФ: Россия – против вступления Украины и Грузии в НАТО / С. Рябков // Новая политика: Интернет-издание [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novopol.ru/text40745.html>
38. Семиноженко рассказал о суперкоррупции и «тупом шабаше» // Украинская правда. – 2010. – 01 мая

- [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2010/05/1/4999433/>
39. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество / П.А. Сорокин; [общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Согомонов; пер. с англ.]. – М. : Политиздат, 1992. – 543 с.
 40. Тойнби А.Дж. Постигание истории / А. Дж. Тойнби. – М. : Айрис-Пресс, 2006. – 640 с.
 41. Тойнби А. Дж. Постигание истории / [цит. по Збигнев Бжезинский. Последний суверен на распутье] // Россия в глобальной политике. – 2006. – № 1. – С. 8–31.
 42. Франк С. Советский империализм / С.Л. Франк; [непрочитанное...]. – М. : Моск. школа полит. исслед., 2001. – 592 с.
 43. Хайек Ф. Дорога к рабству / Ф. Хайек // Новый мир. – 1991. – № 8.
 44. Хорос В.Г. Идеиные течения народнического типа в развивающихся странах / В.Г. Хорос. – М. : Наука, 1980. – 286 с.
 45. Чинкова Е. Запад вдохновлен «мюнхенской речью» российского президента / Елена Чинкова // Комсомольская правда. – 2010. – 22 октября [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://blog.kp.ru/users/3436585/post138332510/>
 46. Чичерин Б.Н. Собственность и государство / Б.Н. Чичерин; [Избранные труды]. – СПб. : Изд-во РХГИ, 1997. – 589 с.
 47. Янукович В. Украина неуклонно движется по пути евроинтеграции / В. Янукович [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/1118963>

In the article the process of forming of foreign policy of Ukraine is analysed in the conditions of globalization in the modern world. The author examines influencing of political process in Ukraine and Russia on forming of the European system of international relations, mutual dependence and compatibility of foreign policy of Ukraine and foreign policy of the states of EU, in

the process of forming of the liberal-democratic European system of international relations in the XXI century.

Key words: globalization, geopolitics, political elite, civil society, oligarchy, international relations, corrupted state.

В статті аналізується процес формування зовнішньої політики України в умовах глобалізації в сучасному світі. Автор розглядає вплив політичного процесу в Україні і Росії на формування європейської системи міжнародних відносин, взаємну залежність і сумісність зовнішньої політики України і зовнішньої політики держав ЄС, в процесі формування ліберально-демократичної європейської системи міжнародних відносин в ХХІ столітті.

Ключевые слова: глобализация, геополитика, политическая элита, гражданское общество, олигархия, международные отношения, развращенное государство.